

УДК 657.47: 664.4

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ВИРОБНИЦТВА ХЛІБОБУЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ З ЗАСТОСУВАННЯМ НОРМАТИВНОГО МЕТОДУ

Андрієнко О.Г.

Черкаський державний технологічний університет

В статье рассмотрено проблему документального оформления производственных операций на предприятиях. Разработано систему автоматизации документов учета производства хлебобулочной продукции. Проанализированы проблемы калькулирования на отечественных хлебопекарных предприятиях на современном этапе развития. Приведены рекомендации по применению программного обеспечения.

In the article the problem of documentary execution of the industrial operations on the enterprises is considered. The automation system of documentary baker's production circulation is operated. The problems of the budgeting at domestic bakers enterprises on the modern stage of the development are analyzed. The recommendations due to the use of software are given.

Сировина і матеріали складають основу майбутньої хлібобулочної продукції. Проведені дослідження показали, що у виробничій собівартості хлібопекарських підприємств матеріальні витрати складають переважну частину [5]. Тому правильна організація бухгалтерського обліку надходження, приймання, зберігання, відпуску та використання у виробництві основної та іншої допоміжної сировини та матеріалів має велике значення для налагодження стабільної і прибуткової господарської діяльності хлібопекарських підприємств. При цьому мова повинна йти не про економію матеріальних витрат на виробництво різних видів хлібобулочної продукції (адже витрати сировини у хлібопекарському виробництві здійснюються згідно з рецептурними нормами, і відхилення у бік зменшення просто недопустимі), а про раціональність їх здійснення, мінімізацію непродуктивних витрат, правильно оформлений матеріальний рух запасів у виробництві та контроль за їх належним використанням.

Загальні проблеми управління витратами виробництва досліджувались багатьма економістами. Аспекти обліку витрат і калькулювання собівартості безпосередньо на хлібопекарних підприємствах розглядаються у працях Т. Гусякової, І. Павлюка, С. Хозяєвої, З. Ельпінера. Питання автоматизації витрат достатньо широко висвітлені В. Брагою, Ю. Верігою, В. Давидовим, Г. Ємурановим, В. Завгороднім.

Управління витратами виробництва та визначення собівартості виробленої продукції є однією з найскладніших та трудомістких ланок у процесі роботи підприємства.

Завдання обліку витрат на виробництво полягає в накопиченні витрат, яке досягається шляхом зведення даних для обчислення собівартості одиниці продукції. Метою зведення даних в системі накопичення витрат є встановлення величини витрат по двох головних об'єктах – продукції (для оцінки вартості запасу) і центрах відповідальності (з метою контролю за рівнем витрат). Таким чином, система обліку виробничих витрат – це сумування витрат за центрами відповідальності і розподіл цих витрат на калькуляційну одиницю [7].

На заводах хлібопродуктів підприємств хлібопекарської промисловості через короткий виробничий цикл незавершене виробництво не планується і не обліковується, може обліковуватись лише в межах місяця.

Основними місцями виникнення затрат (центрами затрат) є [4]:

- види виробництв;
- види структурних (госпрозрахункових, підрядних, орендних, кооперативних) виробничих підрозділів;
- види продукції.

Хлібопекарське виробництво розподіляється на основне і допоміжне. Крім того, на підприємстві є непромислові та обслуговуючі господарства.

Основне виробництво призначене для вироблення хлібопекарських виробів, а також напівфабрикатів, призначених для реалізації і внутрішньовиробничого вжитку. Допоміжне виробництво промислового підприємства призначене для забезпечення основного виробництва різними видами послуг, наприклад енергією (електроенергія, пара, холод тощо), водою, газом, тарою, транспортними та іншими послугами, а також виконання робіт по ремонту основних засобів.

Для підприємств хлібопекарської галузі доцільно застосовувати метод обліку затрат на виробництво по підрозділах з елементами нормативного, який передбачає своєчасне відхилення від норм, визначення їхнього обсягу, а також обсягу зміни норм [3].

Відхиленням від норм вважається як економія, так і додаткові затрати сировини, матеріалів, заробітної плати та інші виробничі затрати (в томі числі викликані зміною сировини і матеріалів, оплатою робіт, які не передбачені технологічним процесом, доплатами за відступ від нормальних умов праці та ін.).

На виробництво продукції сировина, основні матеріали та напівфабрикати відпускаються за встановленими на підприємстві нормами та рецептами. У нормах повинна бути врахована досягнута економія сировини, основних матеріалів та напівфабрикатів на одиницю продукції. Норми повинні бути нижчими за діючі та прогресивними. За ними визначається собівартість продукції при складанні калькуляції на окремі види продукції і за ними ж визначаються відхилення від установлених норм.

У первинних документах і виробничих звітах відображаються не тільки фактичні витрати сировини, основних матеріалів, напівфабрикатів, але й витрати їх за нормами, а також відхилення від норм.

Виявлення відхилень від норм ведуть по таких основних статтях затрат на виробництво:

- а) сировина, основні матеріали, напівфабрикати;
- б) основна заробітна плата виробничих робітників.

Застосування елементів нормативного методу обліку передбачає:

- здійснення щозмінного (щоденного) оперативного контролю за ходом виробничого процесу і дотриманням норм затрат;
- систематичне виявлення при допомозі поточного обліку відхилень від діючих норм по вказаних вище основних статтях затрат на виробництво;
- встановлення причин та винуватців, які допустили відхилення від визначених норм, для вжиття необхідних оперативних заходів.

Сировина, матеріали, паливо та напівфабрикати відпускаються на виробництво на підставі правильно оформлених документів по масі, обсягу, площі або розрахунку відповідно до діючих витратних норм із зазначенням артикулів виробів, видів або груп продукції, на виробництво якої вони випущені.

Відпуск матеріалів на виробництво здійснюється на основі накладних-вимог. Накладні-вимоги випускаються у двох примірниках: цеху-споживачу та на склад. Ліміти на відпуск матеріалів на виробництво встановлюються на основі затверджених норм затрат сировини, матеріалів, виробничої програми з урахуванням залишків сировини та матеріалів, які не були використані на початку розрахункового періоду.

Накладна виписується на борошно, яке відпускається для кожного виду виробів, а витрати борошна у групових відомостях відносяться на цей вид чи сорт. Якщо немає можливості визначити кількість використаного борошна на кожний вид продукції, виписується зважувальна накладна на все борошно, яке відпущене зміні, а в групову відомість записується загальна маса борошна на всю групу виробів.

Повернена з торгової мережі на переробку черства продукція оприбутковується на склад сировини і матеріалів по вартості, передбаченій в основних умовах поставки хліба, і передається на виробництво по зважувальних накладних.

Надбавки та знижки, одержані чи сплачені підприємством за борошно, яке надходить з різною вологістю (а це знижує або підвищує якість борошна та видів хліба), враховується по сортах борошна. Ці надбавки та знижки, які відносяться до використаної кількості борошна, розподіляються по сортах виробів пропорційно масі відповідного сорту борошна, використаного на виготовлення виробів.

Облік основних матеріалів ведеться по матеріально-відповідальних особах за видами, сортами, масою нетто і по встановлених облікових цінах. Складський облік ведеться по масі нетто у розрізі виду та сорту матеріалів.

Автором статті запропоноване використання для автоматизації виготовлення хлібобулочних виробів програмного продукту "1С: Підприємство 8. Бухгалтерія для України" з відповідними доробками документів та звітів, що характерні для роботи хлібопекарського підприємства.

На кожен вид хлібобулочних виробів в програмі передбачений відповідний рецепт. Для цього використовується документ "Рецепт", в якому відображаються необхідні матеріальні затрати для конкретної продукції. Для виготовлення конкретної продукції може бути сформовано декілька рецептів, а зміна виготовляє продукцію по основному рецепту, який призначається за допомогою документа "Основна рецептура".

Одним із основних параметрів рецепта є вихід. Для кожного рецепта визначається свій вихід за допомогою документа "Виходи продукції".

Перед початком роботи необхідно виставити вологість борошна за допомогою документа "Поточна вологість".

Існує можливість при виготовленні продукції замінити одні матеріали іншими з відповідним коефіцієнтом перетворення. Щоб скористатися такою можливістю необхідно дозволити, які матеріали в які можуть перетворюватись за допомогою документа "Дозволені перетворення".

Безпосередньо в процесі роботи зміни виготовлена продукція партіями передається на експедицію для реалізації за допомогою документа "Передача продукції на реалізацію".

Якщо в процесі виготовлення продукції були використані інші матеріали, ніж ті, які передбачені основною рецептурою, то необхідно зробити перетворення матеріалів, які є на залишку в необхідні матеріали документом "Перетворення".

В кінці зміни необхідно списати витрачені матеріали за допомогою документа "Звіт про роботу зміни". Документ має три друковані форми: "Звіт про роботу зміни", де відображається перелік та обсяг продукції, випущений за зміну, "Потрібні запаси для виготовлення продукції", де відображається перелік та обсяг запасів, списаних на виробництво за рецептами за час зміни та "Акт про залишки основної сировини в незавершеному виробництві", що відображає залишок незавершеного виробництва.

За даними поточного обліку періодично складаються звіти про використання сировини, матеріалів, напівфабрикатів на виробництві із зазначенням причин економії чи перевитрат, а також заходів щодо зниження затрат.

Усі випадки відхилень від норм своєчасно і ретельно аналізують з метою встановлення недочетів, їх усунення, виявлення винуватців і стягнення збитків, які завдані підприємству з вини окремих працівників.

Основою для обчислення фактичної собівартості випущеної продукції при методі обліку затрат на виробництво з елементами нормативного служать калькуляції собівартості, складені на підставі норм затрат. Ці калькуляції використовують для визначення фактичної собівартості продукції, оцінки браку, незавершеного виробництва – на основі даних інвентаризації і при економічному аналізі.

Облік відхилень і зміни норм ведеться з метою забезпечення керівництва підприємства своєчасної інформацією про розміри, причини, винуватців додаткових витрат, не передбачених нормами, і вжиття необхідних організаційних та технічних заходів для їх усунення, а також – у разі економії – для поширення передового досвіду.

Використання елементів нормативного обліку повинне забезпечити своєчасне виявлення відхилень від встановленого технологічного процесу, змін складу використаної сировини, напівфабрикатів і матеріалів та змін в асортименті випущеної продукції. Застосування елементів нормативного методу є основою для побудови обліку, контролю та аналізу затрат на виробництво, для обґрунтованого калькулювання фактичної собівартості продукції, для контролю за додержанням і вдосконаленням норм. Він дає змогу своєчасно виявити і встановити причини відхилень фактичних витрат від діючих норм основних затрат та кошторисів витрат на обслуговування виробництва й управління. Діючі норми обумовлюються технологічним процесом, згідно з яким проводиться відпуск сировини і матеріалів на робочі місця та оплата виконаних робіт.

Приймання, зберігання, відпуск і облік сировини, матеріалів на складах покладають на фізичних осіб, які несуть матеріальну відповідальність за їх збереження. Відповідальність оформляється договором.

В кінці звітної періоду в програмі передбачено автоматичне формування фактичної калькуляції виготовленої продукції. Документ "Калькуляція фактична" працює за таким принципом:

1. В програму за допомогою документа "Звіт про роботу зміни" та "Акт на списання браку" в реєстр накопичення "Виготовлена продукція" потрапляють дані про виготовлену продукцію.
2. За допомогою документа "Формування норм витрат запасів" в реєстрі відомостей "Витрати матеріалів план" відображаються планові затрати основної і допоміжної сировини для конкретної продукції згідно з плановими даними, в якому зазначено, яка сировина і в якій кількості використовуються для виготовлення певної продукції.
3. В документі "Затрати", який заносить дані в реєстр накопичення "Витрати матеріалів факт" розраховуються фактичні затрати сировини для конкретної продукції, використовуючи фактичні і планові дані.

Фактичну калькуляцію на весь об'єм (вагу) виготовленої за місяць продукції можна побачити за допомогою звіту "Фактична калькуляція".

На підставі отриманої інформації можна сформулювати звіт "Виконання плану" – де в розрізі кожної номенклатури по центрах відповідальності і статтях витрат можна побачити виконання плану по собівартості продукції. Таким чином, можна проаналізувати перевитрати та економію по статтях калькулювання по видах продукції і в залежності від отриманого результату приймати рішення про подальший випуск такої продукції, чи можливо, заміну на більш економічно вигідну.

Висновки. Узагальнюючи результати досліджень щодо удосконалення документального оформлення продукції на хлібопекарних підприємствах, можна зробити такі висновки:

1. Основні завдання обліку витрат і калькулювання собівартості продукції на хлібопекарних підприємствах повинні вирішуватись виходячи з характерних організаційно-технологічних особливостей цієї галузі.
2. Аналіз релевантної інформації, а саме аналіз витрат, займає важливе місце в управлінні собівартістю продукції хлібопекарних підприємств. Управління собівартістю на основі аналізу витрат є одним з основних елементів управлінського обліку.
3. Організація систем фінансового і управлінського обліку на хлібопекарних підприємствах буде найбільш ефективною за умови застосування ПЕОМ. Для цього необхідно впровадити в практику господарської діяльності хлібопекарних підприємств сучасну електронно-обчислювальну техніку і прогресивне програмне забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Босак І.П., Палига Є.М. Інформаційне забезпечення управління підприємством: економічний аспект // Регіональна економіка. – 2007. – № 4.
2. Жужукіна Н. Парадигма регіонального інноваційного розвитку хлібопекарських підприємств України / Н. Жужукіна, С. Пеструха, М. Колотуша // Економіст. – 2008. – № 4. – С. 28-43.
3. Зоріна В.Н., Сеніна Г.В. Формування та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) в галузях народного господарства: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 240 с.
4. Панасюк В.М. Витрати виробництва: Управлінський аспект. – Тернопіль: Астон, 2005. – 389 с.
5. Петруха С., Колотуша М. Методологічні засади аналізу фінансового стану хлібопекарської підгалузі харчової промисловості України // Економіст. – 2007. – № 5. – С. 15-27.
6. Пічугін П. 1С:Бухгалтерія: доступно для бухгалтера. Повний практичний посібник для сучасного бухгалтера. – Х.: Фактор, 2005. – 452 с.
7. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – 3-е изд., перераб. и доп. – М., 2002.